

DET SKAL KENDES

Dannelse som
kommunal vej og vision

Redigeret af Jonas Norgaard Mortensen

DET SKAL KENDES

DET SKAL KENDES

Dannelse som kommunal vej og vision

cupi
FORLAGET CURA

INDHOLDSFORTEGNELSE

Det skal kendes ... <i>Forord af Jonas Norgaard Mortensen, redaktør</i>	6
Nordisk guld <i>Forord af Simon Hansen, borgmester i Guldborgsund Kommune</i>	10
Indledning <i>Professor emeritus Ove Korsgaard</i>	12
Kulturfabrikken har givet liv til de ti dannelsestemaer.....	16
Borgerstemmer om dannelse.....	18

DANNELSE TEORETISK

Kunst og kultur Dannelse til æstetisk liv, læring og tænkning <i>Dorthe Jørgensen</i>	22
Natur og bæredygtighed Dannelse i en tid med klimakrise og globalt forvalterskab <i>Jeppe Læssøe</i>	34
Relation og fællesskab Dannelse til relationsstyrke i familie og samfund <i>Katrine Frøkjær Baunvig og Sasja Emilie Mathiasen Stopa</i>	46

Sprog og samtale Dannelse i en digital tid og offentlighed <i>Ole Fogh Kirkeby</i>	58
Håndværk og design Dannelse til at forstå håndens liv og formningen af verden <i>Lene Tanggaard</i>	70
Filosofi og visdom Dannelse til at stå i det åbne med undring og erkendelse <i>Finn Thorbjørn Hansen</i>	82
Demokrati og medborgerskab Dannelse til borger, samfundssind og medborgerskab <i>Ove Korsgaard</i>	92
Historie og idéhistorie Dannelse i en dansk-tysk Bildungstradition. En traditionsrig fremtidsopgave <i>Steen Nepper Larsen</i>	106
Sansning og etik Dannelse til et sansende og etisk liv med andre <i>Regner Birkelund</i>	118
Ånd og eksistens Dannelse til ånd og eksistens. Dannelsens tre bevægelser <i>Bjørn Thomassen</i>	130

DANNELSE I PRAKSIS

Teatret Masken Dannelse i scenekunst <i>Hannah Karina Mikkelsen</i>	144
Nordbyskolen Dannelse i folkeskolen <i>Lars Carlsen</i>	156
B. Frem Sakskøbing Dannelse i foreningsliv <i>Martin Lohse</i>	168
Birkehuset. Integreret børnehus Dannelse i daginstitutioner <i>Christian Zier Madsen</i>	180
BLF - Business Lolland-Falster Dannelse i erhvervsliv <i>Mikkel Wesselhoff</i>	192

Hjemmeplejen Dannelse i ældreliv <i>Lotte Hansen</i>	204
Folkebiblioteket Dannelse med folkeoplysning <i>Charlotte Møller og Sonja Christina Rasmussen</i>	216
Kommunefællesskabet Dannelse i kommunen <i>Alma Larsen</i>	228
Forsorgshjemmet Saxenhøj Dannelse i socialt liv <i>Erik Søndergaard</i>	240
Fuglsang Kunstmuseum Dannelse med kunst og kultur <i>Anna Schram Vejlbj</i>	252

DET SKAL KENDES ...

FORORD AF JONAS NORGAARD MORTENSEN, REDAKTØR

”Det skal kendes på en voksen, at det har været barn i Guldborgsund,” har været et slogan og pejlemærke for Guldborgsund Kommunes dannelsesvision. Sloganet udtrykker, kort sagt, ambitionen om, at kommunens store satsning på dannelse vil præge børn og unge og sætte sig så tydelige spor, at det simpelthen kan kendes på en voksen, at det har været barn i Guldborgsund. Dannelse som et kendemærke, et kendetegn.

Hvordan kan det kendes på en voksen, at det var barn i Guldborgsund? Det kan kendes, fordi børn og unge i Guldborgsund har fået fyldt ”Dannelsesrygsækken” med årlige forløb på teatret, filosofi i folkeskolen, kunst og kultur på skoleskemaet, ånd og ansvar i foreningslivet, indsigt i kulturelle rødder og udsyn til verden samt dannelse til demokrati og medborgerskab.

I hovedværket ”Sandhed og metode” fra 1960 definerede den tyske filosof og hermeneutiker Hans-Georg Gadamer (1900–2002) dannelse som ”højnelse til humanitet gennem kultur”. Sagt med ordene fra Gadamer kan det kendes på en voksen, at det var barn i Guldborgsund, fordi borgene i Guldborgsund højes til humanitet igennem kultur. De højes (op-drages, op-lyses og op-højes) til mennesker af ånd og refleksion, indsigt og udsyn, ansvarlighed og selvstændighed. De dannes til at kunne være i relation med verden og bliver dermed med-mennesker, med-arbejdere, med-ansvarlige og med-borgere.

Det skal kendes ... på skolens kultur, at barnet både bliver uddannet og dannet. Det skal kendes ... på vores hjemmepleje at personalet er dannet til livsduelighed i omsorgen. Det skal kendes ... i Danmark, at Guldborgsund er en

dannelseskommune. Det skal kendes ... i verden, at rødderne til Danmarks famøse ”hygge”, ”tillid” og ”lykke” er vores oplysnings- og dannelsesidealer.

EN BÆRENDE VÆRDI OG VISION

I Guldborgsund Kommune har dannelse nu været en bærende værdi og vision i snart et årti, og kommunen har haft en erklæring om at være ”Danmarks dannelseskommune”.

Guldborgsund Kommune har løbende arbejdet med at omsætte og kvalificere den strategiske målsætning om dannelse og forsøgt at understøtte og styrke alle de dannelsesfællesskaber og -steder, hvor der er dannelsesanledninger.

Dannelsesanledninger defineres af kommunen som dannelsesrum og -fællesskaber i alle dele af samfundet, hvor borgere folkeoplyses og kultiveres til menneskelighed, medmenneskelighed og medborgerskab.

I 2017 afholdt Guldborgsund Kommune en temadag om dannelse på Fuglsang Kunstmuseum og tog initiativ til årlige nationale konferencer om dannelse.

I 2018 gennemførte Guldborgsund Kommune sammen med NORGAARD® og Aalborg Universitet en kvalitativ og kvantitativ forundersøgelse for at indhente viden om dannelse. Samarbejdet førte til, at der i årene 2018 til 2020 blev arbejdet med et forskningsprojekt og en erhvervsPhD om dannelse, som dog blev fravalgt til fordel for et bredere udviklingsforløb.

I 2020 valgte Guldborgsund Kommune at satse på at udvikle dannelseskulturen og dannelsesfagligheden i den daglige, borgernære praksis i kommunen. Det førte til projektet med MasterClass og bogudgivelsen om dannelse, som kommunens ”Kultur, Fritid og Bosætningsudvalg” behandlede den 25. august 2021 og senere, den 13. oktober 2021, besluttede med et bredt politisk flertal.

MASTERCLASS: 10 DANNELSESFORHOLD OG -STEDER

Ud fra målsætningen om at udvikle dannelseskulturen og dannelsesfagligheden i Guldborgsund Kommune designede vi ti tredages MasterClass’er om ti dannelsesforhold. De ti dannelsesforhold blev udvalgt som almenmenneskelige og almengyldige dannelsesforhold, som uafhængigt af tid og sted er afgørende for dannelsen til menneskeligt liv, samliv og medborgerskab.

De ti MasterClass’er blev i 2022 og 2023 afholdt på ti forskellige dannelsessteder og -fællesskaber i kommunen. På hver MasterClass kunne deltage 20 kommunale nøglepersoner og ledere, som arbejder med dannelse.

MasterClass’ne blev tilrettelagt som små højskoleophold med både teoretisk undervisning, praktisk indsigt, bogklub, samtalsaloner, udflugter til natur og kultur, kunstsaler og handlingsplaner for udlevelse. Se mere på www.dannelseskommune.dk

MasterClass’ne om dannelse blev kort sagt dannelsesrejser i dannelsens ti livsforhold, til ti forskellige dannelsessteder, med bogklub om ti bøger, med ti forskellige dannelsespro-

fessorer, samt praksisnært koblet til rejsedeltagernes righol-
dige videns- og virkefelter.

Til hver af de ti dannelsesområder var koblet en professor
med både teoretisk viden og livsvisdom om emnet. Pro-
fessorernes opgave var at rådgive projektet samt kvalificere
praksis ved at undervise på en MasterClass og skrive et
teoretisk kapitel til dannelsesbogen.

BOGEN ”DET SKAL KENDES”

Bogen ”Det skal kendes” indfanger og formidler nu Guld-
borgsund Kommunes vej og vision som Danmarks dannel-
seskommune og har som formål at inspirere og kvalificere
dannelsespraktikere i Danmark.

Bogen indeholder ti teoretiske kapitler om ti dannelsesfor-
hold skrevet af ti professorer, samt ti praktiske kapitler om
dannelsespraksis på ti dannelsessteder.

De ti teoretiske kapitler er udviklet og skrevet af de ti profes-
sor i sammenhæng med, at de underviste på de ti forskel-
lige MasterClass’er, afholdt de ti dannelsessteder. Alle ti pro-
fessorer er erfarne, højt respekterede og førende fagpersoner
inden for deres fagfelter. I tilrettelæggelsen og redaktionen
af bogen udfordrede vi professorerne til dels at give korte
introduktioner til dannelsesteoriene og dels at præsentere
deres mere personlige perspektiver, som vismænd og
viskvinder, og bud på hvad der er på spil for dannelsen i vo-
res tid. Vi havde også redaktionelt valgt en fast og kort form,
som skulle tjene til at give læserne hurtigt indblik og overblik
over vidensfeltet. Alle professorerne accepterede formålet og
formen, og bidrog generøst til projektet, undervisningen og
bogen.

De ti praktiske kapitler er udviklet og skrevet af lederne på
ti dannelsessteder, som igennem de senere år har arbejdet
med at udvikle og udleve dannelse som en bærende værdi,

vision, kultur og faglighed i deres organisation. De praktiske
kapitler udtrykker det faglige og personlige perspektiv fra
den pågældende leder; deres viden, deres holdninger og
horisont. Deres ståsted. Vi har i både projekt- og redaktions-
arbejdet forsøgt at udvikle og kvalificere det ståsted, men vi
har ikke forsøgt at akademisere eller generalisere det et sted
hen, hvor lederen ikke står for det – eller kan stå inde for det.

Søger læserne én sammenhængende fagpræsentation ud
fra én fagskole eller indblikket i den dominerende akade-
miske fagtænkning eller udsynet til den nyeste forskning,
skal læserne søge andre steder. De ti praksis kapitler giver
konkrete og personlige indblik i ti dannelsessteder og -fæl-
lesskaber, som de former sig i hverdagslivet og farves af de
personer, den viden og de værdier, der er på spil de steder.

*En bevægelse, som tog fart for
snart et årti siden, og nu er blevet
en bæredygtig bevægelse og
dannelseskultur i store dele af
kommunefællesskabet.*

Fotograf Ingrid Riis har været på fotoreportage de ti dannel-
sessteder for at indfange stedets ånd og hendes fotografier
giver bogens praksiskapitler visuelt liv.

Borgernes syn på dannelse kommer til orde i bogen med
citater fra Guldborgsund og NORGAARDs® kvalitative
forundersøgelse, hvor repræsentanter for seks grupper blev
interviewet: Børn og unge, uddannelse, foreningsliv, er-
hvervsliv, politikere samt kunst og kultur.

Guldborgsund Kommunes billedskole, Kulturfabrikken, har
som en del af projektet gennemført ti temaforløb, hvor de
har reflekteret over og skabt værker om de ti dannelsesfor-
hold. Bogen rummer nogle af værkerne på mellemoplage-
ne mellem hvert af de teoretiske kapitler.

Bogen er ikke en stringent fagbog om dannelse og dan-
nelsepædagogik eller et komplet referat af Guldborgsund
Kommunes dannelsesforløb og dets resultater. Dannelses-
bogen afspejler derimod den mangfoldige dannelsesvir-
kelighed, som den tænkes og udleveres i kommunelivet. En
skøn frodighed af teorier, perspektiver, værdier, praksisser,
referencer, vejledninger og oplevelser af dannelse. Personli-
ge, praktiske og komplementære perspektiver på dannelse.

DANNELSE I HELE LANDET

Visionen med Guldborgsund Kommunes dannelsesinitia-
tiver er båret af en passion for at styrke dannelsens plads,
nøglepersoner og praktik i alle landets kommuner.

Missionen med fx de ti MasterClass’er og denne bog var der-
for en uddannelse og udgivelse, der konkretiseres og eksem-
plificeres i Guldborgsunds kontekst, men som kan inspirere
bredt og praktiseres i hele landet.

Bogudgivelsen ”Det skal kendes. Dannelse som kommunal
vej og vision” er med andre ord en kulmination på Guld-
borgsund Kommunes dannelsesvision, hvor alle de oven-
nævnte steder, personer og fællesskaber sammen har skabt
en bevægelse og bevidsthed om dannelse.

En bevægelse, som tog fart for snart et årti siden, og nu er
blevet en bæredygtig bevægelse og dannelseskultur i store
dele af kommunefællesskabet.

Det skal kendes ... af alle, der vil løfte og udleve dannelse
som bærende værdi og vision for vores demokrati, samfund
og kommunefællesskaber.

EN DYBFØLT TAK

Samarbejdet mellem Guldborgsund Kommune, NOR-
GAARD® og mig har været værdibaseret, tillidsfuldt og dre-
vet af en fælles passion for Nordisk demokrati og dannelse.
I samarbejdets etablering var daværende udvalgsformand
Martin Lohse og direktør Alma Larsen helt afgørende, og
siden har jeg haft det privilegium at samarbejde med hund-
redvis af dybt dedikerede og passionsdrevede mennesker
overalt i Guldborgsund Kommune.

Det har været lærerigt og dybt inspirerende. Kommunens
dannelsesånd er blevet lige så enestående som landsdelens
storslåede kulturhistorie, stærke fællesskaber og smukke
natur.

Jeg vil gerne takke alle for tilliden og samarbejdet. Og ønsker
alle en fortsat god dannelsesrejse.

Jonas Norgaard Mortensen

NORDISK GULD

FORORD AF SIMON HANSEN, BORGMESTER I GULDBORGSUND KOMMUNE

I Guldborgsund Kommune har vi valgt at gøre dannelse til en grundlæggende værdi og vision for hele kommunen. Det er et ambitiøst mål, som vi aldrig bliver færdige med. For dannelse og demokrati er en indstilling og en tilgang til livet, og den skal vi som mennesker arbejde med at udvikle og holde ved lige – hele livet. Det skal vi også i Guldborgsund.

Den danske demokratitænkter Hal Koch udtrykker det på denne måde: ”Demokratiet kan aldrig sikres – netop fordi det ikke er et system, der skal gennemføres, men en livsform, der skal tilegnes. Det drejer sig om et sindelag, der skal bibringes hvert nyt slægtled. Derfor er det folkelige oplysnings- og opdragelsesarbejde nerven i demokratiet.”

I Danmark og i de nordiske lande har vi en enestående tradition for folkestyre som både styreform og livsform, fordi vi netop har forstået og prioriteret det, som Hal Koch kalder ”det folkelige oplysnings- og opdragelsesarbejde.” Det skal vi værne om, for det er på mange måder det nordiske guld.

Vi må endelig ikke tro, at vi er færdige med arbejdet, og at der ikke er mere at kæmpe for og værne om. Selvom vi i Danmark har nogle stærke fællesskaber, så har vi også set en tendens til, at folk melder sig ud af fællesskaberne. Det gælder de faglige organisationer, vores foreninger, partier og mange andre dannende fællesskaber. Der er en tendens til, at man sætter sig selv først på bekostning af det fælles. I mine øjne er det afgørende, at vi stadig dannes til medborgere og er villige til at tage et medansvar for andre, for uden hinanden er vi ingen.

I store dele af verden kan man købe bøger om lykken, hyggen og tilliden i de nordiske samfund. Men bøgerne fortæller ofte kun om det, vi kan se på overfladen. Vi må bare ikke glemme rødderne, der får det hele til at gro: Vores menneskesyn, dannelsessyn og samfundssyn. De rødder skal vi kende og forstå, hvis vi vil bygge og bevare et stærkt samfundsfællesskab.

Guldborgsund Kommune har erkendt, at vi kun kan skabe og bevare et bæredygtigt samfund og et demokrati som livsform, hvis vi holder dannelsen levende.

Guldborgsund Kommune har erkendt, at vi kun kan skabe og bevare et bæredygtigt samfund og et demokrati som livsform, hvis vi holder dannelsen levende. Vi skal skabe rammerne og understøtte dannelsesfællesskaber, som løfter os til *medmennesker, medlemmer og medansvarlige*. Fra borgere til *medborgere*.

Det er tankevækkende, at ordet kommune kommer fra det latinske ”communis”, som betyder fællesskab, fælles opgave og fælles pligt. Når vi i Guldborgsund har valgt at have fokus

på dannelse, så har vi forpligtet os til sammen at skabe en kultur, hvor vi dannes til medmenneskelighed, fællesskab, solidaritet og medborgerskab.

Som kommune er vi gået foran på dannelsesområdet, og jeg ser også et begyndende skifte i samfundsdebatten, hvor vi måske igen kan fokusere mere på dannelse og medborgerskab. At vi tænker over, hvordan vi kan tage medansvar, hvordan vi kan bidrage til fællesskabet og det sted, vi bor. Hvordan vi får gang i foreningslivet, og hvordan vi får styrket vores fællesskaber.

I Guldborgsund Kommune vil vi gerne lære af andre, samarbejde med andre og inspirere andre til at udleve dannelse som en kulturbærende værdi og vision – også i et kommunalt fællesskab. Jeg håber, at bogen kan bidrage til, at vi sammen kan pleje rødderne og ikke kun dyrke det, der er på overfladen. Jeg håber, vi kan være fælles om det, der er det nordiske guld.

God læselyst.

INDLEDNING

PROFESSOR EMERITUS OVE KORSGAARD

Denne bog handler om dannelse – i den allerbredeste betydning af ordet. Dannelse bruges således ikke kun om mennesker, der dannes, også institutioner dannes, det samme gælder samfund. Guldborgsund Kommune og i videre forstand det danske samfund er produkter af en fortsat dannelsesproces.

Bogen rummer ti teoretiske tekster om dannelsesfilosofi og ti praktiske beskrivelser af dannelsessteder. Dermed afspejler bogen projektets grundide: at knytte en forbindelse mellem det, der skrives om dannelse på universiteterne, og det som praktiseres af dannelse i en række af Guldborgsunds institutioner.

Jeg vil først kort introducere de teoretiske tekster og derefter inddrage beskrivelsen af dannelsesstederne – for til sidst at fremhæve, hvad der synes at være vor tids største dannelsesmæssige udfordring.

KLASSISK DANNESEFILOSOFI

De teoretiske tekster knytter alle i større eller mindre grad an til det, som kaldes klassisk dannelsesfilosofi, hvilket udgør en kerne i den bredere kulturelle og filosofiske strømning, der kaldes nyhumanisme. Mellem 1770 til 1830 bidrog en række tyske tænkere til udvikling af dannelsesfilosofien, det gjaldt ikke mindst filosoffer som J.G. von Herder, J.G. Fichte, F. Schiller, W. von Humboldt og G.W.F. Hegel. Flere andre kunne nævnes. Efter 1830 bidrog N.F.S. Grundtvig og J.N. Madvig i Danmark også på afgørende vis til udvikling af dannelsesfilosofien. Det samme gjaldt den tyske tænker H.-G. Gardamer i 1900-tallet.

Dannelse er ifølge Gardamer den menneskelige opgave at give afkald på det partikulære til fordel for det almene. For som han understreger: ”Den, der overgiver sig til partikulariteten, er udannet”. Dannelse er med andre ord en stræben efter noget ’højere’. Der bruges forskellige begreber om dette højere. Herder kaldte det for humanitet, Grundtvig for det almenmenneskelige.

Ifølge Bjørn Thomassen bidrag i denne bog handler bevægelsen opad ”om transcendensen, som ligger uden for os, men som vi alligevel er en del af. Hvis vi gør os umage.” Det gør han med henvisning til den franske tænker Jacques Maritain, der i mellemkrigstiden og frem udviklede en dannelsesteori, der er beslægtet med den klassiske dannelsesfilosofi. Dog er der den afgørende forskel, at den i modsætning til den sekulære humanisme opererer med begrebet transcendens som en nødvendig dimension til forståelse af mennesket.

Selv om dannelsesestænkere ikke er enige om alle detaljer i dannelsesfilosofien, er de fælles om den tankefigur, at mennesket ikke kun står i et forhold til sig selv, og ej heller kun til samfundet, det står også i et forhold til verden. Denne treleddede dannelsesfilosofi blev formuleret, netop da vi i Europa stod på tærsklen til det moderne samfund i slutningen af 1700-tallet. Før kunne den opvoksende generation følge i forældrenes fodspor, der var sjældent andre muligheder, men nu skulle de unge i højere grad end tidligere til at klare sig uden traditionen som støttepædagog. De skulle med andre ord til at lære at leve i et samfund under konstant forandring. Og det havde dannelsesfilosofien et slidstærkt bud på. De unge skulle stræbe efter at danne deres karakter, så de kunne klare sig på egen hånd, blive

selvkørende, selvstændige og myndige. Selv om filosofien fra tid til anden har været kritiseret ret så voldsomt, har den holdt stand. Ja, mere end det. Den fik en revival for omkring 30 år siden. Sikkert fordi vi grundlæggende stadig lever i modernitetens epoke – på trods alle forudsigelser om, at vi nu befinder os i et postmoderne samfund.

STEDETS ÅND

Det er som sagt den brede betydning af ordet dannelse, der er lagt til grund for dannelsesprojektet i Guldborgsund Kommune. Det betyder, at både steder og institutioner betragtes som dannelsesagenter. Vi bliver dannet og formet af de steder og institutioner, vi færdes i. Stedets betydning for denne indirekte form for dannelse har at gøre med de konkrete strukturer og den fysiske indretning, som institutionernes hverdag udspiller sig indenfor.

Steder og institutioner kan være ladet med betydning, men kan også mangle betydning. Hvorvidt steder og institutioner er levende eller døde kan registreres på atmosfæren og stemningen.

Arkitekturen og æstetikken spiller her en afgørende rolle. Dannelse har således ikke kun med relationer mellem mennesker at gøre, også de konkrete rammer, den udspiller sig indenfor, må medtænkes. Det er da også det, man har gjort ved at betragte teatre, skoler, foreninger, biblioteker, museer, virksomheder og kommuner som dannelsessteder og -institutioner.

Steder og institutioner kan være ladet med betydning, men kan også mangle betydning. Hvorvidt steder og institutioner er levende eller døde kan registreres på atmosfæren og stemningen. ”Højskolen er et klima, hvor åndslivet er en realitet,” har kritikeren Jørgen Bukdahl meget rammende sagt. Det gælder ikke kun højskoler. Klimaet på en institution kan ikke ses, men hænger i gardinerne og ligger i det usagte – i diskussionerne der føres, i ritualerne der praktiseres, i sange der synges, i festerne der afholdes. For at være dannende skal der pustes liv og ånd i steder og institutioner. Stedet er derfor ikke alene et spørgsmål om omgivelsernes fysiske egenskaber, men handler også om den måde, stedet bliver rammen om en kultur og tradition.

I arkitekturen har man et gammelt begreb for et steds kulturbetingede tradition: *genius loci* – stedets ånd. I antikken var stedets ånd en betegnelse for stedets stemning, kultur og tradition. Skolen som institution er ikke blot en tilfældig ramme om en pædagogisk praksis, institutionens ånd udgør et vigtigt bidrag til at give den pædagogiske praksis mening. Det samme gælder børnehaver, biblioteker, museer m.v.

Også arbejdspladsen er et vigtigt dannelsessted, hedder det i Mikkel Wesselhoffs artikel om erhvervslivet. ”Arbejdspladsen, og i særdeleshed chefen, var tidligere en vigtig kilde til viden og færdigheder, og dermed også til dannelse. Arbejdspladsen måtte således påtage sig en opgave med at opdrage og danne det unge menneske, i langt højere grad, end det sker i dag.” Men ifølge artiklen er lederens betydning for dannelses stadig afgørende: ”Det vigtigste råd at give virksomheder, der vil arbejde med dannelse, er, at de skal have fokus på ledelse. En god leder kan både gå forrest med det gode eksempel, men kan også præge og guide medarbejderne i den ønskede retning.”

Historisk set har foreninger været et dannelsessted. Det er ofte i foreningerne, vi dannes til aktive demokrater. Samtidig oplever mange for første gang, at andre er afhængig af os.

Aktiviteterne i for eksempel en fodboldklub kan ikke foregå, hvis ikke man møder op som aftalt, og ligeledes kan klubben ikke fungere, hvis ikke der er frivillige, der er villige til at tage en tørn som træner, som bestyrelsesmedlem eller som den, der melder sig til at køre pigerne til fodbold søndag formiddag.

Når en fodboldklub, en skole, en arbejdsplads og i videre forstand steder og institutioner er præget af liv og engagement, kan det mærkes i kroppen, i sansningen, i tænkningen og i sproget. Der sker noget – som giver mening.

EPOKALE NØGLEBEGREBER

Hvad forstås ved almen dannelse? Er almen dannelse det samme til alle tider? Eller er der forskel på almen dannelse for hundrede år siden og almen dannelse i nutiden? Siden 1970'erne har den tyske dannelsesteoretiker Wolfgang Klafki været en vigtig stemme i dannelsesdiskussionen. Han er især kendt for at have påpeget, at der er forskel på almen dannelse før og nu. Det er der, fordi den samfundsmæssige kontekst ændrer sig. I dag står vi over for andre problemer end for hundrede år siden. Dannelsen må derfor til enhver tid forholde sig til det, han kalder *epokale nøgleproblemer*, idet de udgør en horisont, inden for hvilken menneskets selvbestemmelse, medbestemmelse og solidaritet udfolder sig.

Lad mig opsummere Klafkis syn på almen dannelse med et citat: ”Almendannelse er i denne henseende ensbetydende med at få en historisk formidlet bevidsthed om centrale problemstillinger i samtiden og – så vidt det er forudsigeligt – i fremtiden at opnå den indsigt, at alle er medansvarlige for sådanne problemstillinger, og at opnå en bred villighed til at medvirke til disse problemers løsning. Kort sagt er der tale om en koncentration af epokaltypiske nøgleproblemer i samtiden og den formodede fremtid.”

Hvad er vor tids nøgleproblemer? Selv om der kan nævnes flere, er der tydeligvis ét problem, der overskygger dem alle,

nemlig klimaproblemet og i videre forstand naturgrundlag under vores kultur og livsform.

At vort forhold til naturen er blevet et epokalt nøglebegreb, har betydet, at det klassiske dannelsesbegreb er kommet under anklage for at have et alt for stort fokus på jeg'et og et alt for lille fokus på naturen. For som mennesker er vi i sidste instans fuldstændig afhængig af naturen. Den problemstilling tematiseres i et par af de teoretiske bidrag i bogen. Jeppe Læsø skriver således:

”Dannelsesteoriene udviklede sig oprindeligt som led i den nyhumanistiske filosofiske strømning, og selvom dannelse såvel dengang som siden har haft fokus på menneske-omverdenforholdet, så har omverdenen altovervejende begrænset sig til den sociale omverden, mens menneske-naturforholdet enten ikke har været medtænkt eller har været medtænkt som én blandt flere epokale problematikker”.

Bjørn Thomassen henviser i sin artikel om dannelse til Pave Frans' rundskrivelse, *Laudato si'*, der kort og godt handler om at værne om skaberværket. Frans stiller spørgsmålet: ”Hvilken slags verden ønsker vi at overlade til dem, som kommer efter os, til barnet som vokser op?”. For Paven kræver svaret en åbning mod ånd og eksistens. Hans vision om miljøet er båret af ideen om en ’integreret økologi’, som ikke kun har med miljøet at gøre. Det handler om meningen med vor eksistens og de værdier, som ligger til grund for det sociale liv.

Selv om denne bog rummer særdeles klagørende og informative bidrag om dannelse, kan jeg med sikkerhed slutte af med at sige, at det sidste ord om dannelse ikke er sagt med denne bog. For dannelse er en fortsat proces. Men Guldborgsund Kommune har med dette dannelsesprojekt ydet et vigtigt bidrag til den fortsatte diskussion om begrebet dannelse. God læselyst!

Ove Korsgaard

KULTURFABRIKKEN HAR GIVET LIV TIL DE TI DANNELSESTEMAER

Kulturfabrikken i Guldborgsund Kommune har været en aktiv medskaber af det dannelsesprojekt, som denne bog er et resultat af.

Guldborgsunds dannelsesprojekt har fokuseret på ti dannelsesforhold, som Kulturfabrikkens billedskole har givet liv ved at gennemføre ti temaforløb med børn og unge.

I billedskolens ti temaforløb har de reflekteret over, diskuteret og skabt kunst og værker om dannelse. Du kan se nogle af værkerne på mellemopslagene mellem hvert af de teoretiske kapitler.

Nogle af børnenes og de unges værker blev udstillet på Fuglsang Kunstmuseum i forbindelse med bogreceptionen for denne bog.

Kulturfabrikken er Guldborgsund Kommunes kultur- og fællesskabshus for og med børn og unge i alderen 0-25 år, som ønsker at prøve kræfter med kultur, billedkunst, actionsport og forenings- og projektarbejde i trygge fællesskaber.

Kulturfabrikken har omkring 15.000 brugere om året, og hverdagen er i høj grad båret af dannelse, medbestemmelse, samskabelse og frivillighed.

Kulturfabrikken har siden 1998 haft til huse i en nedlagt fabriksbygning på Industrivej i Nykøbing Falster. Bygningen er løbende blevet udvidet, ombygget og renoveret.

Guna Planica,
kulturhusmedarbejder

Katrine Engman,
billedkunstunderviser

Dorte Klingberg,
billedkunstunderviser

Deborah Todescato,
volontør

Lena Laurentis,
projektkoordinator

Mette Lima,
leder af Kulturfabrikken

Susanne Schmidt,
billedkunstunderviser

BORGERSTEMMER OM DANNELSE

Hvad mener borgere om dannelse? Det har Guldborgsund Kommune forsøgt at undersøge.

Du kan læse nogle af borgerstemmerne i denne bog på mellemopslagene mellem hver af de 10 praksis-kapitler, der portrætterer dannelsessteder- og fællesskaber.

Baggrund for borgerstemmerne er et forsknings- og udviklingsprojekt om dannelse, hvor Guldborgsund Kommune gennemførte en såkaldt kvalitativ og kvantitativ undersøgelse. Det vil sige interviewsamtaler og en spørgeskemaundersøgelse.

Forsknings- og udviklingsprojektet var et samarbejde mellem Guldborgsund Kommune, Aalborg Universitet, Tænkertanken Cura og NORGAARD® ved direktør Jonas Norgaard Mortensen.

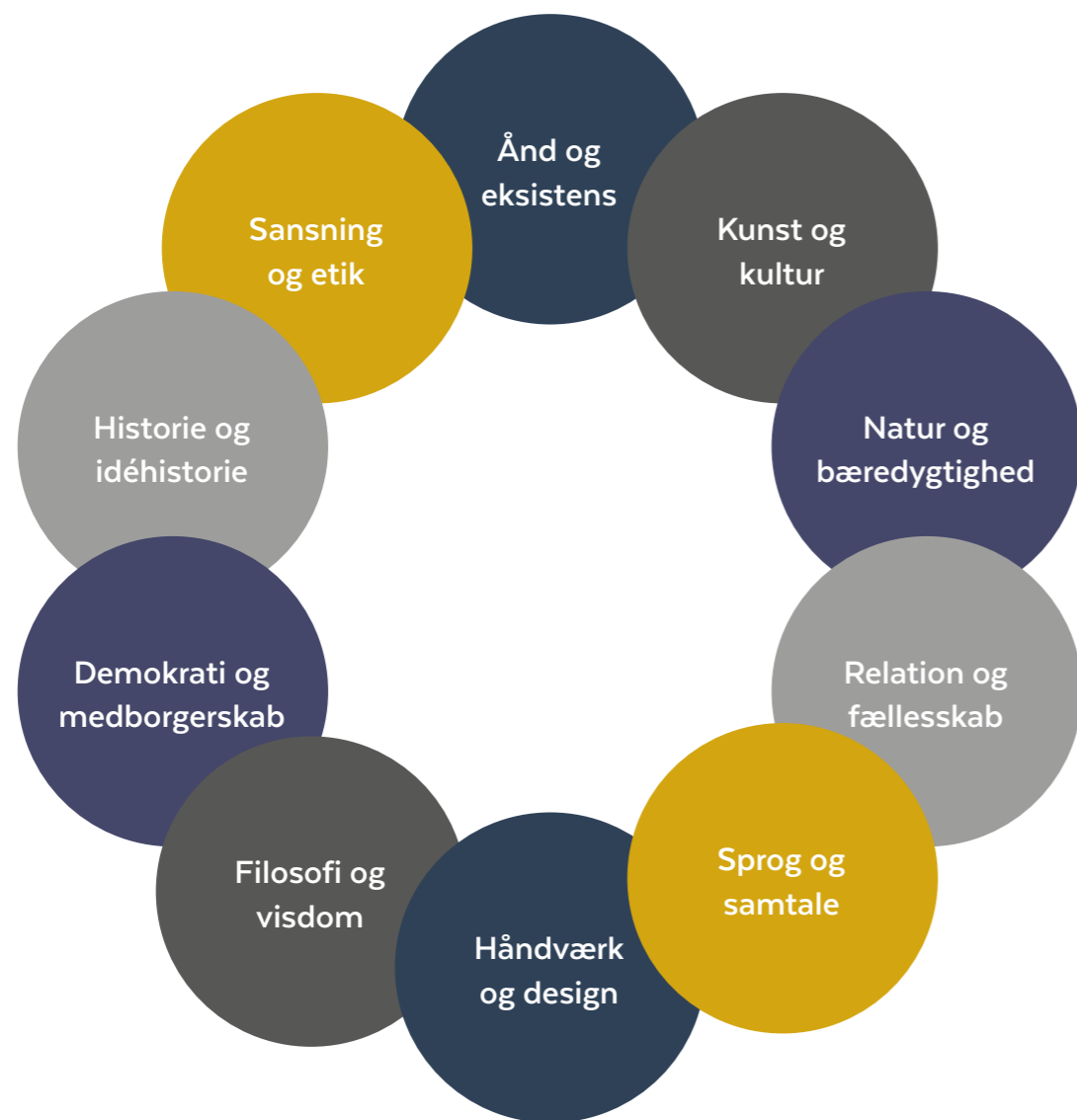
Undersøgelserne blev gennemført blandt seks borgergrupper: børn og unge, uddannelse, foreningsliv, erhvervsliv, politikere og forvaltning samt kunst og kultur.

Resultaterne fra de to undersøgelser er publiceret i to rapporter, som kan findes på dannelseskommune.dk

I denne bog har vi taget nogle citater med fra interviewsamtalerne med de forskellige borgergrupper.

Du kan fx møde Ida-Marie, der bliver båret af musik; Mikkel, der vægter elskeevne over arbejdsevne; og Ebbe, der finder dannelse og robusthed i relationer.

Dannelse

TEORETISK

Kunst og kultur • Dannelse til æstetisk liv, læring og tænkning • **Dorthe Jørgensen**

Natur og bæredygtighed • Dannelse i en tid med klimakrise og globalt forvalterskab • **Jeppe Læssøe**

Relation og fællesskab • Dannelse til relationsstyrke i familie og samfund • **Katrine Frøkjær Baunvig og Sasja Emilie Mathiasen Stopa**

Sprog og samtale • Dannelse i en digital tid og offentlighed • **Ole Fogh Kirkeby**

Håndværk og design • Dannelse til at forstå håndens liv og formningen af verden • **Lene Tanggaard**

Filosofi og visdom • Dannelse til at stå i det åbne med undring og erkendelse • **Finn Thorbjørn Hansen**

Demokrati og medborgerskab • Dannelse til borger, samfundssind og medborgerskab • **Ove Korsgaard**

Historie og idéhistorie • Dannelse i en dansk-tysk Bildungstradition. En traditionsrig fremtidsopgave • **Steen Nepper Larsen**

Sansning og etik • Dannelse til et sansende og etisk liv med andre • **Regner Birkelund**

Ånd og eksistens • Dannelse til ånd og eksistens. Dannelsens tre bevægelser • **Bjørn Thomassen**